

**TRUMPA SODYBOS,
KURIOJE ĮSIKŪRUSI PANEVĖŽIO GAMTOS MOKYKLA,
ISTORIJA**
(Smėlynės g. 171, Panevėžys)

Sodyba, kurioje dabar įsikūrusi Panevėžio gamtos mokykla, kadaise priklausė jos šeimininkui Česlovui Petraškevičiui. Tikslių duomenų, kada buvo pastatyti visi sodybos pastatai, nėra, tačiau archyvuose dokumentuose yra nuorodų, kad leidimą statyti pagrindinį sodybos pastatą Česlovas Petraškevičius gavo 1925 metais. Inventorizavimo byloje, sudarytoje 1957 metais, nurodyta, kad pagrindinio sodybos pastato statybos metai yra 1934. Pagal šį dokumentą kiti sodybos statiniai pastatyti vėliau: 1935–1938 metais. Įdomus, visų dėmesį traukiantis statinys yra maisto produktų saugykla-ledainė, kuri gerai išsilaikė iki šių dienų. Ledus iš Pieno kombinato gabendavo į saugyklą arklių traukiamais vežimais. Vežimais užvažiuodavę ant sugyklos pylimo ir per viršuje esančią angą ledus sumesdavę į statinio vidų. Pagal sodybos šeimininko dukros Onos Petraškevičiūtės-Gutauskas pasakojimą (1998m.) nėra išlikusio tik vieno sodybos pastato – klojimo. Manoma, kad jis sunyko karo metu.

Ona Petraškevičiūtė-Gutauskas pasakojo, jog ši sodyba buvo šeimos vasarvietė. Nuolatinai šeima gyveno nuosavame name, buvusiam Sodų gatvėje, o prasidėjus vasarai su visa manta, kuri tilpdavo keliuose vežimuose, atvykdavo vasaroti į tuomet užmiestyje buvusią sodybą.

Sodybos šeimininkas Česlovas Petraškevičius gimė 1886 metais kovo 15 dieną Saločių valsčiuje Biržų apskrityje. Aukso medaliu baigė Rygos gimnaziją, Petrapilyje studijavo teisę ir šias studijas baigė I laipsnio diplomu. Atkūrus Lietuvos nepriklausomybę, dirbo užsienyje Lietuvos atstovybėje advokatu. Grįžęs į Lietuvą buvo prisiekusysis advokatas iki 1933 metų, o po teismų reformos – advokatas. 1921–1931 metais buvo Panevėžio miesto tarybos narys, priklausė Socialdemokratų partijai. Tuomet jis prisidėjo prie Panevėžio miesto elektros stoties įsteigimo, tuo reikalu važinėjo į Berlyną. Vėliau dėl nežinomų priežasčių slapstėsi Kaune ir į Panevėžį grįžo tik vokiečių laikais. Yra duomenų, kad 1917 metais bolševikai Česlovą Petraškevičių keletą mėnesių laikė kalėjime.

1912 metais Česlovas Petraškevičius vedė. Jo žmona buvo išsilavinusi moteris ir, vykstant gyvenamojo namo statybai, turėjo įtakos pastato interjero ir eksterjero pokyčiams. Visos pastato viduje esančios patalpos turėjo savo paskirtį. Pats didžiausias buvo šeimos galvai priklausantis darbo kabinetas antrame pastato aukšte. Motinos kambarys, svetainė, valgomasis buvo pirmame aukšte. Pastato mansardoje esančiose patalpose buvo vaikų miegamieji. Antrojo aukšto pietvakarinėje dalyje buvo didelis atviras balkonas, kuriame saulėtomis dienomis visi norintys galėjo degintis saulėje. Prie pagrindinio įėjimo buvo atvira veranda, kurioje sodybos

šeimininkai ir jų svečiai mėgdavo gerti arbatą. Pasakojama, kad sodyboje lankydavosi daug įžymių svečių, vyko įdomūs kultūriniai renginiai, buvo įrengti teniso kortai bei kitos sportui skirtos aikštelės. Česlovas Petraškevičius labai rūpinosi jaunimo auklėjimu ir buvo įsitikinęs, kad tik prasminga veikla užimtas jaunimas gali harmoningai vystytis ir tobulėti, kad tik patrauklūs užsiėmimai ir prasmingas laisvo laiko leidimas padeda jauniems žmonėms pasukti teisingu gyvenimo keliu.

Sodybos šeimininkas 1941 metais pakliuvo į avariją: jo vairuojamo motociklo susidūrimas su arkliais kinkytu vežimu buvo lemtingas. Po kelių dienų Česlovas Petraškevičius mirė namuose, nes, avarijos metu pažeidus stuburą, diabetu sirgusiam ligoniui gydytojas niekuo negalėjo padėti. Česlovas Petraškevičius yra palaidotas Panevėžyje, Senosiose miesto kapinėse (Apvaizdos takas).

Karo metu pagrindinio pastato patalpose apsigyveno vokiečių kareiviai. Tuomet sodybos šeimininko šeima turėjo gyventi pagalbiniame pastate. Traukiantis vokiečių kariuomenei, Česlovo Petraškevičiaus žmona ir vaikai pasitraukė į Vokietiją, o vėliau – į Jungtines Amerikos Valstijas. Petraškevičių šeimoje buvo keturi vaikai: dvi dukterys ir du sūnūs. Jauniausia dukra Ona Petraškevičiūtė-Gutauskas 1998 metais pirmą kartą aplankė buvusius namus ir papasakojo apie savo šeimos gyvenimą šioje sodyboje. Mokyklos svečių knygoje tuomet ji įrašė: „Labai miela buvo pamatyti gimtuosius namus po 50-ies metų. Taip gražiai yra prižiūrima, smagu, kad vaikai gamta ir gyvulėliais ir paukšteliais domisi ir džiaugiasi. Gyvuokite ilgai!“

Yra žinoma, kad karo metu pagrindiniame pastate veikė Panevėžio mergaičių gimnazijos klasės, nes gimnazijos patalpos buvo tuomet pritaikytos karo ligoninės reikmėms. Vėliau, šią sodybą nacionalizavus, joje veikė įvairios institucijos: berniukų kolonija, vaikų namai, papildomo ugdymo įstaigos. 1966 metais šioje sodyboje buvo įsteigta Panevėžio jaunųjų gamtininkų stotis, kurios bazėje 1991 metais savo veiklą pradėjo Panevėžio jaunųjų gamtininkų centras, 2005 metais išaugęs į Panevėžio gamtos mokyklą.

Pagrindinio pastato fasadas ir vidaus patalpos dėl remonto yra iš dalies pakitusios, tačiau gerai išsilaikiusios pagrindinės statinio konstrukcijos padėjo išsaugoti pirminį pastato žavesį ir praeities dvasią.

Visi besilankantys šioje sodyboje reiškia susižavėjimą pagrindiniu pastatu – medine pilaite, kuri pasižymi savita architektūra ir pripildo visą sodybos erdvę ypatingo žavesio. 1997 metais, atliekant pagrindinio pastato konstrukcijų tyrimus, AB „Vilniaus komprojekta“ specialistai teigė, kad tai vienintelis Lietuvoje aptiktas dviejų aukštų su mansarda ir bokštu medinis pastatas. Mokyklos bendruomenei inicijavus, šis pastatas 2008 metais įrašytas į Nekilnojamojo kultūros paveldo Kultūros vertybių registrą.

Istoriją surinko ir užrašė Regina Kliminskienė, mokyklos direktorė